

Een dood gevonden dier – wat kunnen we ermee?

Op de eerste workshop die het Dutch Wildlife Health Centre (DWHC) op 28 september 2009 in Utrecht organiseerde, waren zo'n veertig Gekwalificeerde Personen afgekomen. Niet alleen om praktische informatie te krijgen over hoe dode dieren voor onderzoek verpakt moeten worden, maar ook om te horen waarom dergelijk onderzoek belangrijk is.

Thij's Kuiken, hoogleraar Vergelijkende Pathologie aan het Erasmus Medisch Centrum, vertelde over nut en noodzaak van het herkennen en onderzoeken van onverwachte sterfte. Onverwachte sterfte kan duiden op nieuwe ziekten, waarbij 'nieuw' in de ruimste zin van het woord gezien moet worden. Het kan namelijk gaan om een geheel nieuwe ziekte, maar ook om een bekende ziekte die nieuw is voor een bepaald gebied. Daarnaast kan 'nieuw' ook betekenen dat een ziekte zich anders gedraagt dan voorheen (agressiever) of dat een ziekte voor het eerst bij een diersoort wordt aangetroffen.

Van ziekte is sprake als de uitoefening van normale functies is aangetast. Een dergelijke aantasting kan diverse consequenties hebben. Zo zorgt een parasiet bij het sneeuwhoen er voor dat de kans op predatie toeneemt. Deze nematode (rondworm) zelf is niet dodelijk maar een sneeuwhoen met parasieten geeft meer geur af, waardoor de kans om gepreedeerd te worden toeneemt.

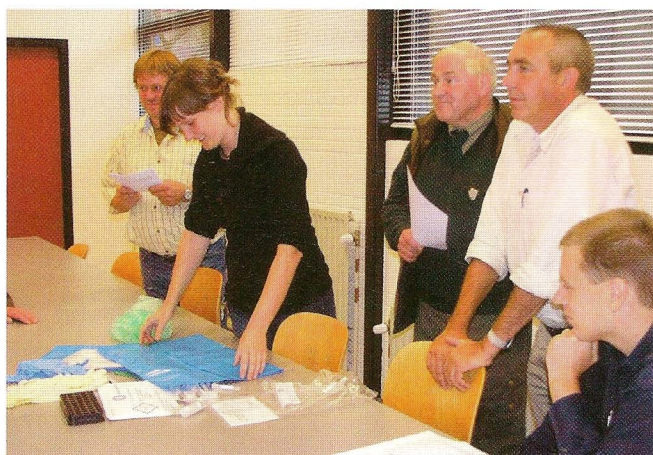
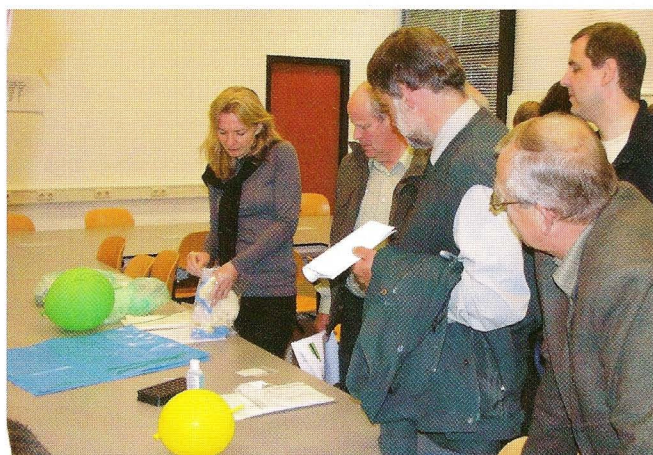
Samenspel

Meestal sterft een dier niet alleen door de aanwezigheid van een ziekteverwekker, maar is er sprake van een samenspel van factoren. De algehele toestand van het dier en zijn leefomgeving spelen minstens een even grote rol als het pathogeen zelf. Kuiken gaf een goed voorbeeld van deze wisselwerking, namelijk het probleem van kalkgebrek onder koolmezen in de omgeving van Arnhem dat leidt tot een verminderd voortplantingssucces. De combinatie van zure regen in een kalkarm gebied zorgde voor minder slakken, terwijl de mezen tijdens de eileg grotendeels afhankelijk zijn van kalk uit hun omgeving voor de vorming van de eischaal. Ze gebruiken daarvoor de huisjes van kleine slakken. Dit fenomeen kwam alleen bij kleine vogelsoorten voor en is een goed voorbeeld van het samenspel tussen verschillende factoren. Alleen daar waar sprake was van de combi (zure regen, kalkarmgebied en kleine vogels) was er sprake van een verminderd voortplantingssucces.

Met enige regelmaat hoor je jagers vertellen over een slechte hazenstand of reeënsterfte. Vaak wordt dan alleen aan ziekte als oorzaak gedacht en vergeet men te kijken naar andere factoren, zoals een veranderde biotoop, recreatie, loslopende honden, etc.

Waarom wildziekten bestuderen?

Zowel voor de wildpopulaties zelf, als in verband met de overdracht van ziekten op vee en mensen, en het monitoren van milieuproblemen is het belangrijk om ziekten en sterfte

onder het wild te onderzoeken. Voordat je bijvoorbeeld wild in een ander gebied uitzet is het zaak te weten of er een ziekte onder het wild aanwezig is. Naar alle waarschijnlijkheid is door het uitzetten van Amerikaanse herten de reuzeleverbot (*Fascioloides magna*), een parasiet van herten, runderen en schapen uit Noord-Amerika, in Europa geïntroduceerd. Menigeen denkt dat de mens niet zo snel ziek wordt van een dier, maar van de nieuwe ziekten bij de mens is maar liefst 70% afkomstig van dieren! Denk maar aan het West Nile Virus in Amerika, het Sarsvirus in Zuidoost Azië en het H5N1 vogelgriepvirus.

Professor Andrea Gröne noemde nog als voorbeeld tularemie, een ziekte die van dier op mens kan overgaan. In Nederland is weinig bekend over het voorkomen van deze zoönose in de natuur. Er is alleen een geval bij de mens bekend uit 1953. In 2005-2006 zijn echter in Noordrijn-Westfalen 16 mensen (voornamelijk jagers) ziek geworden en is mogelijk zelfs een persoon gestorven aan deze bacteriële infectie.

Tekst en foto's: Margriet Montizaan

Professor Andrea Gröne tijdens haar voordracht

Op beloop laten?

Is ziekte natuurlijk, moet je dat op zijn beloop laten? Zowel de toenemende bevolkingsdichtheid als ons consumptiegedrag is van enorme invloed op de natuur. De mens speelt dan ook een belangrijke rol bij uitbraken van ziekten. Zo is door menselijk handelen het myxomatosevirus naar Europa gekomen, kan door kunstmatige verhoging van een populatie ziekte uitbreken (TBC bij herten) en kan bijvoeren van dieren leiden tot ziekten (salmonella bij zangvogels, het geel bij vogels).

Maar wanneer is sprake van een te hoge wildstand en bij welke stand ontstaan problemen? Dergelijke vragen zijn niet op voorhand te beantwoorden, dat verschilt per diersoort, per gebied en per ziekte. Kuiken noemde als voorbeeld de overdracht van TBC door dassen op runderen in Engeland. Daar is duidelijk geworden dat lang niet altijd het aantal dassen bepalend is, maar vaak de populatiestructuur en stabiliteit van de dassenpopulatie.

Daarnaast moet men zich ook realiseren dat het vinden van een ziekteverwekker bij een diersoort op zich nog niets zegt over de rol van die diersoort bij de verspreiding van de ziekte. Het kan best zijn dat een dier antistoffen heeft aangemaakt (en dus de ziekteverwekker onder de leden had), maar de ziekte niet uitscheidt en dus geen rol speelt bij overdracht op vee en/of mensen!

Missie DWHC

Professor Andrea Gröne ging nader in op de missie van DWHC, namelijk het vergroten van de kennis van ziekten bij wilde dieren en de vroege signalering van nieuwe ziekten onder wilde dieren. Ze benadrukte dat jagers de ogen in het veld zijn, en de hulp van jagers dus onmisbaar is. De patholoog moet niet alleen veel van ziekten weten, maar

ook weten wanneer verder onderzoek noodzakelijk is. Zo is het vinden van longwormen bij jonge zeehonden vrij normaal, maar niet bij volwassen dieren.

Wat doet DWHC met een dood dier?

Het dier wordt gewogen, waarna maag, darmen en organen worden onderzocht en monsters genomen. Bij reeën wordt ook het beenmergvetgehalte bepaald.

Aan de hand van een dia met vier verschillende ziektebeelden maakt Gröne duidelijk dat aan de buitenkant van een orgaan niet te zien is wat de oorzaak van het ziektebeeld is. Verschillende ziekten lijken qua uiterlijk zo sterk op elkaar dat altijd nader weefselonderzoek nodig is. Zo ook bij de ziekte het geel dat dit najaar bij vogels is aangetroffen. Aan de buitenkant is niet te zien of het om het geel of pokken gaat.

Inleveren

De aanwezigen krijgen instructies voor het veilig inpakken van dieren voor verzending

Zowel aangetroffen afwijkingen als dood gevonden (gereden) dieren zijn interessant voor onderzoek. Het zou kunnen zijn dat zieke dieren meer doodgereden worden dan gezonde dieren (bekend bij rabide dieren), maar dat hoeft niet zo te zijn. Zonder onderzoek kun je hierop geen antwoord geven. Andrea Gröne benadrukte nog dat bij het inleveren van een karkas goed op veilig, hygiënisch werken moet worden gelet. Je weet immers nooit wat het dier mankeert. 'Een dood gevonden dier is als een kerstpakket: het is een verrassing wat er inzit', aldus Gröne. Het is belangrijk dat altijd eerst contact wordt opgenomen met DWHC in Utrecht. In overleg met de patholoog kan dan bepaald worden of onderzoek gewenst is en kunnen verdere afspraken gemaakt worden over het transport. Voor gedegen onderzoek zijn verse dieren nodig! Vries het dier niet in, want dan kan veel pathologisch onderzoek niet meer plaatsvinden. Het bepalen van een infectieziekte kan in dat geval soms nog wel. ■

Op de website www.dwhc.nl staan de contactgegevens en een duidelijke instructie met foto's over hoe kadavers in te pakken. Voor informatie over de volgende DWHC-workshop kunt u contact opnemen met Marlène Buitelaar, tel. 030 - 2537925